

Piet Van den Eynde

digitale fotografie

op reis

techniek, praktijk en
slimme tips voor
reisfotografie

digitale fotografie

op reis

techniek, praktijk en
slimme tips voor
reisfotografie

Piet Van den Eynde

PEARSON

Dit e-boek is voorzien van een verborgen, persoonlijk watermerk.
Het verspreiden of openbaar maken van dit e-boek is niet toegestaan.

ISBN: 978 90 430 2756 4

NUR: 980/473

Trefwoorden: digitale fotografie, reisfotografie, reizen

Dit is een uitgave van Pearson Benelux. Postbus 75598, 1070 AN
Amsterdam

Website: www.pearson.nl – e-mail: amsterdam@pearson.com

Opmaak: Joen design, Wormer

Omslagontwerp: Sabine Mannel / Neon, Amsterdam

Foto's cover: Piet Van den Eynde

© Copyright 2013 Pearson Benelux

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j^o het Besluit van 20 juni 1974, St.b. 351, zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1985, St.b. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht. Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatie- of andere werken (artikel 16 Auteurswet 1912), in welke vorm dan ook, dient men zich tot de uitgever te wenden.

Ondanks alle aan de samenstelling van dit boek bestede zorg kan noch de redactie, noch de auteur, noch de uitgever aansprakelijkheid aanvaarden voor schade die het gevolg is van enige fout in deze uitgave.

Inhoudsopgave

Inleiding 9

1 • De voorbereiding 13

Op reis... maar hoe?	13
Het is het reizen op zich, niet de bestemming	14
Een verwittigd fotograaf is er twee waard	15
Het onvermijdelijke materiaalhoofdstuk	18

2 • Op reis 41

Enkele inleidende tips	41
Onderwerpen	44
Licht en belichting	46
Compositietips	63
Betere reisportretten	75
Betere reislandschappen: een interview met Bart Heirweg	81
Meer dynamiek in je reisfoto's	85

3 • Omgaan met je digitale bestanden op reis 93

Vóór de reis	94
Tijdens de reis	94
Na de reis	95

4 • Na de reis 99

Algemene nabewerking	99
Sensorstof verwijderen	110
Horizonten en gebouwen corrigeren	111
Retoucheren en toeristen wegwerken	113

Panorama's maken	115
Een HDR-reisfoto maken	119
Geotagging in de Kaart-module	125
Je reisfoto's in een diavoorstelling gieten	127
Je reisfoto's afdrukken	130
Je reisherinneringen in een fotoboek bundelen	133
Je reisfoto's online met de Web-module	136

Index	141
--------------	------------

1 • De voorbereiding

Elke reis begint met de nodige voorbereiding en voor fotografiereizen is dat niet anders, wel integendeel.

De gekozen bestemming, maar misschien nog meer de gekozen reisformule, zal bepalen welk soort materiaal je meeneemt en wat je thuislaat.

Op reis... maar hoe? Als het echt op het fotograferen aankomt, reis je het best alleen of met een groep andere fotografiefanaten. Een gewone groepsreis mag aantrekkelijk lijken omdat je veel ziet op weinig tijd en voor een relatief beperkt budget, maar wanneer de bus voor de zoveelste keer pal op de middag een 'fotostop van vijf minuten' maakt op een locatie waar je als gepassioneerde fotograaf liefst 's morgens of 's avonds twee uur zou doorbrengen, kan dat behoorlijk frustrerend zijn.

Reizen met je partner of gezin, die niet noodzakelijk in dezelfde mate je passie voor fotografie delen, kan ook wat evenwichts-oefeningen vragen. Het is immers ook hun vakantie. Toch kan je creatief met deze beperkingen omgaan: sta gewoon wat vroeger op om voor dag en dauw van het beste licht te profiteren, en tegun dat je je gezin vervoegt

voor het ontbijt, heb je misschien al een topshot op de kaart. Wanneer het licht harder en fotografisch moeilijker wordt, kan je dan de hele dag aan je familie wijden, zodat je voldoende bonuspunten verdiend hebt om 's avonds nog een uurtje van het *golden light* te profiteren. Heb je kinderen, dan kan het ook leuk zijn om ze tot assistent te promoveren. Of geef ze zelf een eenvoudige digitale camera om mee op verkenning te gaan.

Alleen of met gelijkgestemde fotografen reizen is uiteraard de beste oplossing. Als je graag mensen fotografeert, ben je beter met zo weinig mogelijk. Vooral alleen reizen stimuleert contact met de lokale bevolking en wie 'contact' zegt, zegt 'fotogelegenheden'. Uiteraard betekent dit niet dat je roekeloos en zonder gezelschap de lokale favela's in moet duiken! Soms kan het meenemen van een (Engelstalige) gids die de lokale taal spreekt

Signaghi, Georgië. Fujifilm X-Pro1 | XF 18mm F2 R | 1/170 sec. @ f/4 | ISO 1600

Ik was alleen de hotelkamer uitgegaan om nog wat in het golden light te fotograferen, maar werd honderd meter verder al uitgenodigd om deel te nemen aan een typisch Georgische toast.

14

wonderen doen. In groepsverband reizen kan dan weer interessant zijn omdat je verplaatsings- en gidskosten naar verre bezienswaardigheden kan delen.

Een speciale vorm van groepsreizen zijn de fotoreizen. Omdat de kost van de lesgever(s) verrekend zit in de prijs, zijn ze duurder dan klassieke groepsreizen, maar daar staat ook wel wat tegenover: bij veel reizen zit een – al dan niet georganiseerde – lescomponent. Bovendien ben je op pad met gelijkgestemden die niet al na vijf minuten willen oprukken naar de volgende bezienswaardigheid. Als je reisbegeleider ervaren is (of een goede lokale ‘fixer’ heeft ingehuurd) kom je op plaatsen waar je zelf niet zo eenvoudig binnen zou raken. Zelf heb ik al een paar van deze fotoworkshops gevolgd én ook als gastsinstructeur meegereisd, onder meer bij David duChemin (<http://davidduchemin.com/workshops-adventures/within-the-frame-adventures>) Matt Brandon (www.thedigitaltrekker.com) en dichter bij huis bij Michael Frede

(www.fotoabenteuer.de) en Bart Heirweg (www.bartheirweg.com). De vriendschap die ontstaat onder deze vaak zeer internationale reisgezelschappen is aanstekelijk. De fotografische kwaliteiten van de begeleider merk je vaak al met één blik op de website. Verder is een belangrijk criterium het aantal deelnemers per lesgever/begeleider én het totaal aantal deelnemers: het maakt een groot verschil of je een tempel bezoekt met een groepje van vier dan wel met een buslading van twintig fotografen!

Het is het reizen op zich, niet de bestemming

Wat ook een impact heeft op je reisfotografie, is hoe je je verplaatst tijdens je reis: kies je voor openbaar vervoer, een jeep-met-privéchauffeur of rijd je gewoon zelf? De meeste van mijn eigen reizen gebeuren per fiets, die gewoon meegaat met het vliegtuig. Dat gaat een pak trager, maar daardoor een pak intenser: in ontwikkelingslanden reis je letterlijk en figuurlijk op het niveau van de lokale bevolking. Dat brengt

Hennepfabriek in Iran. Nikon D700 | 16 - 35 mm f/4 @ 17 mm | 1/80 sec. bij f/4 | ISO 800 | Off Camera Flash
Niet-fotografische groepsreizen zijn vaak een kwestie van compromissen sluiten. Tijdens een 'gewone' groepsreis door Iran maakten we een kleine stop bij deze hennepfabriek. Ik had er de hele middag willen blijven, maar de drukke agenda liet amper vijftien minuten toe.

ontelbare ontmoetings- en dus fotogelegenheden met zich mee.

Een verwittigd fotograaf is er twee waard

Of je nu op groepsreis gaat of individueel reist: een verwittigd fotograaf is er twee waard. Over de keuze van je reisbestemming hebben we het hier niet eens: het ene land is al fotogenieker dan het andere, maar je kan – zeker nadat je de tips en adviezen van dit boek ter harte genomen hebt – overal indringende reisfoto's maken. Ga je naar een minder bereisd land, dan heb je zelfs het voordeel dat je ook minder moet opboksen tegen de 'concurrentie' van fotografen die je voor zijn geweest.

Behalve de typische nuttige reisinformatie die voor elk soort reizen van belang is, moet

je als fotograaf extra aandacht besteden aan:

- de keuze van het tijdstip : ga je tijdens een festival of evenement, met alle fotomogelijkheden maar ook alle drukte en overgeboekte en te duur geprijsde hotels van dien, of nét ervoor of erna? Of combineer je beide? Zijn er bepaalde politieke, culturele of religieuze gevoeligheden inzake fotografie?
- het optimale seizoen om te gaan: dat kan afwijken van het gewone toeristische seizoen. Zo raden de meeste gidsen af om naar tropische landen te reizen tijdens de moesson, terwijl het net interessante fotomogelijkheden kan opleveren. Het prachtige boek Monsoon van de wereldberoemde fotograaf Steve McCurry is daar een mooi voorbeeld van.

Het seizoen heeft uiteraard een grote impact op het soort taferelen dat je voor je lens krijgt, zoals deze foto's van Zweeds Lapland tijdens respectievelijk zomer en winter aantonen.

In sommige landen, zoals Marokko en Tunesië, laten mensen zich niet zo graag fotograferen. In andere landen is het vooral 'not done' om vrouwen te fotograferen. Geen enkel land laat toe dat je 'militaire installaties' fotografeert, maar de definitie van wat een militaire installatie is, verschilt nogal van

land tot land. De schrik voor terroristische aanslagen maakt dat het fotografieverbod vaak nog uitgebreid wordt. Dat mocht ik in 2005 in Boekarest vaststellen toen ik een foto van de (burger)luchthaven maakte en amper een halfuur na landing bijna mijn camera in beslag genomen zag worden!

Dit soort van informatie vind je in elke goede reisgids terug. Persoonlijk vind ik de *Lonely Planet*-reisgidsen zeer nuttig, al is het maar omdat ze een korte sectie hebben met fotografische do's & don'ts. Je kan deze reisgidsen overigens ook digitaal en zelfs per hoofdstuk kopen. Een gedrukte reisgids weegt ongeveer evenveel als een extra lens! Gebruik je al een andere reisgids, dan kan zo'n extra digitaal exemplaar handig van pas komen voor gebieden waar de eerste wat meer op de vlakte blijft.

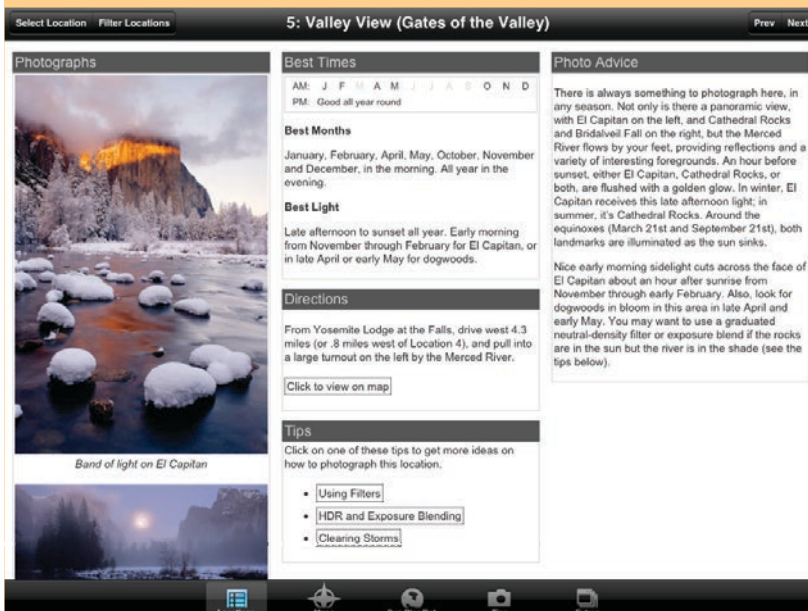
Aanvullend kan je een beroep doen op diverse internetfora waar je antwoorden vindt op de gekste vragen: zo heb ik op het *Lonely Planet Thorn Tree* forum (<http://www.lonelyplanet.com/thorntree>) ooit binnen de vierentwintig uur antwoord gekregen op de vraag of er in de luchthaven van Mumbai lockers waren die groot genoeg waren om een fietsdoos in te stockeren. Het antwoord was overigens ja! Ook dichterbij huis vind je fora die zich specifiek met reisfotografie bezighouden. Onder meer *BelgiumDigital* (<http://forum.belgiumdigital.com/f57/>) heeft een reisfo-

tografie-afdeling waar je terecht kan met vragen, zoals welk materiaal je het best kan meenemen naar Armenië, welke de fotografische trekpleisters zijn van Belize, of hoe gewillig mensen zich laten fotograferen in Chili. Zoals op elk forum geldt: hoe duidelijker je je vraag specificeert, hoe bruikbaar de antwoorden zullen zijn!

Ook tijdens reisbeurzen die zich meer richten op de zelfstandige reiziger, zoals *Reismarkt* (Brugge), de *VakantieBeurs* (Utrecht) of de *fietsvakantiebeurs* (Mechelen) kan je een schat aan informatie uit de eerste hand opdoen.

Zelfs als je je reis volledig zelf plant, kan een kijkje naar het aanbod van georganiseerde reizen geen kwaad: het geeft je een idee van de dingen die je gezien moet hebben en mogelijke reisroutes, die je dan in je eigen tempo kan afwerken.

Interessant is ook om al een kijkje te nemen naar foto's die anderen van jouw bestemming gemaakt hebben. Dat kan via boeken uit de bibliotheek, maar uiteraard (en nog

Deze 'Photographers Guide to Yosemite' van Michael Frye is beschikbaar via de Apple Store en bevat voor amper vijf dollar een schat aan gerichte informatie die je meteen een voorsprong geeft.

veel sneller) via het web. Wil je meteen kwaliteitsfoto's, Google dan niet lukraak op je reisbestemming, maar ga naar de websites van gerenommeerde stockfotobedrijven zoals Getty Images (www.gettyimages.com). Dit bedrijf beheert nu ook de Lonely Planet fotobibliotheek. Je kan ook even in boeken neuzen of op de website van fotografen die bekend zijn om hun band met een bepaald land of regio. Zo kan je als je Zuid-Oost-Azië wil bereizen eigenlijk niet om een uitgebreide blik op het werk van Steve McCurry (www.stevemccurry.com) heen. Ga je naar Yosemite Park, dan moet je zeker het zwart-witwerk van pionier Ansel Adams bekijken. Van sommige bestemmingen bestaan zelfs echte reisgidsen met locatiegegevens, reis-informatie en achtergrondgegevens over de beste fotospots.

Deze boekjes worden vaak in eigen beheer digitaal uitgegeven door fotografen die zeer vertrouwd zijn met de regio in kwestie en bieden een schat aan gerichte informatie voor weinig geld. Houd gewoon je ogen en oren open voor andere leuke zichten tussen highlight A en highlight B.

Het onvermijdelijke materiaalhoofdstuk

Als fotograaf ben je een mix tussen artiest en technicus. Door je hobbykeuze heb je nu eenmaal meer nood aan materiaal dan een tekenaar. Daarom volgt hier, tot vreugde van de ene en tot afschuw van de andere, het onvermijdelijke materiaalhoofdstuk!

Camera's

Het zijn boeiende tijden voor fotografen: camera's worden met elke nieuwe versie beter en krachtiger. In het analoge tijdperk moest je wel een reflexcamera meenemen op reis als je een goede beeldkwaliteit en controle over

je instellingen wilde. Nu heb je als gepassioneerde fotograaf die niet alleen een bepaalde kwaliteit verlangt, maar ook een grote mate van manuele controlemogelijkheden wil, keuze uit maar liefst vier grote groepen camera's, elk met hun eigen voor- en nadelen.

Uiteraard is elke camerakeuze, dus ook die van een reiscamera, een kwestie van prioriteiten stellen. De ideale camera weegt 250 gram, heeft een fullframe sensor en een lichtsterke 16-400 zoomlens. Droom vooral rustig verder!

De belangrijkste criteria zijn:

- Gewicht en omvang: een criterium dat zeker voor lange reizen aan belang wint.
- Prijs
- Grootte van de sensor, omdat deze een belangrijke determinant is van de beeldkwaliteit, zeker bij hogere ISO's en het dynamisch bereik ('Welke contrasten kan je met je camera opnemen zonder dat luchten puur wit of schaduwpartijen puur zwart worden?')
- Heb je nood aan een camera die stof-of spatwaterdicht is?

Al deze criteria hangen aan elkaar vast: sensorgrootte is verbonden met kwaliteit, alhoewel sommige merken er soms in slagen om uit een kleinere sensor een beeldkwaliteit te puren die op het niveau staat van grotere sensoren van andere merken. Sensorgrootte is normaal ook rechtstreeks evenredig met prijs én met omvang, niet alleen van de camera maar vooral van de lenzen.

Geavanceerde compactcamera

Alhoewel ze meestal nét niet in een hemdzak kunnen, zijn de geavanceerde compactcamera's de meest compacte van de vier en passen ze vaak wel in een jaszak. Ze hebben

Van links naar rechts: een fullframe digitale spiegelreflex - Een compacte systeemcamera met APS-C sensor - Een systeemcamera uit de Micro 4/3 groep en een geavanceerde compactcamera met vergelijkbaar lensbereik.

uitgebreide manuele bedieningsmogelijkheden zodat zelfs een verstokte reflexgebruiker er meteen weg mee kan. Je kan er dan ook de meeste technieken die we in dit boek bespreken mee aan. Andere vaak voorkomende eigenschappen in deze categorie zijn een ingebouwde, niet verwisselbare 3 of 4 x zoomlens en een kleine ingebouwde flitser. Sommige toestellen hebben een aansluiting voor een externe flitser. Daarnaast zijn deze camera's vaak ook 'schoonmoeder-proof': ze beschikken over uitgebreide automatische mogelijkheden zodat ook je minder fotografisch geschoolde reisgezellen ermee uit de voeten kunnen. Sommige hebben een ingebouwde gps en een kantelbaar lcd-scherm, wat originele cadrages vergemakkelijkt. Wat deze camera's meestal missen is een bruikbare zoeker: scherpstelling en beelduitsnede moeten gekozen worden via het lcd-schermje aan de achterkant met de camera op armlengte, een praktijk waar veel

serieuze fotografen toch wel een broertje aan dood hebben.

Voorbeelden in deze categorie zijn de Nikon Coolpix P7700, de Canon Powershot G15, de FujiFilm X20 en de Panasonic Lumix DMC-LX-7.

Deze camera's zijn ook compact genoeg om eventueel als tweede camera meegenomen te worden, naast een reflex- of systeemcamera.

{ Digitale zoom }

Laat je bij de aankoop nooit verleiden door een digitale zoomfactor: enkel de optische zoom telt. Digitaal inzoomen kan altijd achteraf nog, maar gaat ten koste van de maximaal afdrubbare afmetingen van je foto.

De Fujifilm X20 is de opvolger van de populaire X10 en de eerste geavanceerde compactcamera met een bruikbare optische zoeker: over het zoekerbeeld wordt informatie geprojecteerd m.b.t. scherpstelling... De camera heeft bovendien een lichtsterke lens waardoor de kleinere sensor minder snel in de hoge ISO's moet klimmen.

20

Echte zoomfanaten zullen met dit soort camera's meestal een beetje op hun honger blijven zitten, maar voor hen is er de volgende categorie.

Bridge-camera

Het concept van de bridge-camera dateert al van uit het analoge tijdperk. Volgens de fabrikanten is zo'n toestel het ideale compromis (de 'brug', vandaar de naam) tussen compactcamera's en reflexcamera's: het gewicht van de eerste met de ruime keuze aan brandpuntafstanden van de laatste, bovendien gecombineerd in één ingebouwde lens en een beeldkwaliteit ergens tussenin. Het voornaamste argument voor deze camera's is toch vooral hun gigantische zoombereik: 10 x, 20 x en zelfs 40 x optische zoom, uiteraard gestabiliseerd, is geen uitzondering. Alhoewel dat handig kan zijn om details uit een landschap te lichten, is zo'n superzoom niet onmiddellijk de ideale portretlens voor mensenschuwe fotografen: je behaalt er hoogstens paparazzo-achtige portretfoto's mee. Ook voor wildlife zijn ze niet echt een

alternatief voor een reflexcamera: de maximale lensopeningen van deze superzooms zijn in telestand namelijk vrij klein: dit leidt niet alleen tot dikkere (en dus meer storende) achtergronden, maar zorgt er ook voor dat je om een bepaalde sluitertijd te kunnen behouden, je sneller in de hoge ISO's moet klimmen. En laat dat net door die kleinere sensoren niet onmiddellijk de beste eigenschap van dit soort camera's zijn. We zeiden het al: de ideale camera bestaat niet!

Voorbeelden van Bridge-camera's zijn onder meer de Fujifilm FinePix HS50 EXR en de Leica V-Lux 4.

Mirrorless cameras

Wat de Bridge-camera's waren voor de periode tot circa 2008, zijn de zogenaamde CSC's (Compacte Systeemcamera's) of Mirrorless camera's nu: zoals hun naam aangeeft, zijn deze toestellen relatief compact, zeker in vergelijking met spiegelreflexen. Dat kan omdat ze geen spiegel en spiegelhuis bevatten, vandaar de naam 'Mirrorless'.

Deze Fujifilm FinePix H550 EXR heeft een optisch zoom-bereik van maar liefst 24 tot 1000 mm. Dit indrukwekkende bereik wordt onder meer mogelijk gemaakt door een kleine sensor te gebruiken (vergelijkbaar met deze van de eerste categorie) en een minder lichtsterke lens.

Kadreren doe je hier weer via het lcd-scherm, al hebben veel toestellen ook een, al dan niet optionele, elektronische of optische zoeker. Buitenbeentje Fujifilm heeft met de X-Pro 1 en de X100s zelfs toestellen met een hybride zoeker, waarbij een knopje je toelaat om te schakelen tussen beide. In vergelijking met een reflexcamera is de beeldkwaliteit van een elektronische zoeker voorlopig nog altijd iets minder, maar er zijn ook voordelen: zo kan je in de zoeker het histogram al zien nog voor je de foto maakt! De aanduiding 'systeem' duidt op het feit dat je een systeem kan uitbouwen omdat de lenzen verwisselbaar zijn.

De sensorgrootte varieert nogal, van 1 inch (13,2 x 8,8 mm) (bv. Nikon 1 systeem) tot APS-C (ca. 24 x 16 mm) (Fujifilm X-E1 en X-Pro 1, Sony NEX reeks) en zelfs fullframe (24 x 36 mm) als je de dure Leica M-reeks mee in beschouwing neemt.

De combinatie van compacte, lichte lenzen en body's én goede beeldkwaliteit maakt deze camera's goede toestellen voor fotografen die kwaliteit en draagcomfort willen combineren.

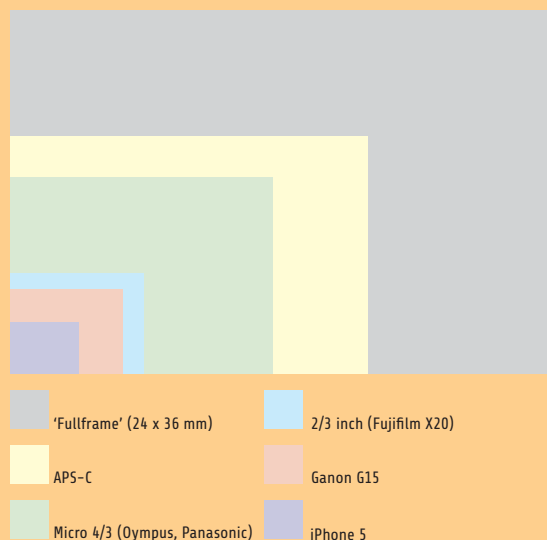
Een speciale subcategorie in deze mirrorless camera's is de Micro Four Thirds groep, een consortium gecreëerd door Olympus en Pa-

nasonic. Behalve de sensorgrootte (18 x 13,5 mm) is bij de Micro 4/3 groep ook de lensvatting gelijk: je kan dus probleemloos lenzen uitwisselen tussen camera's van de aangesloten fabrikanten. Samen met het aanbod van derde fabrikanten zoals Zeiss, betekent dit dat Micro 4/3 momenteel een zeer uitgebreid aanbod aan lenzen kan voorleggen, variërend van ultrabreedhoekzooms over vaste brandpunten tot tele-zooms. Omdat de sensor relatief klein is (kleiner dan APS-C), zijn ook de lenzen compact.

Digitale spiegelreflexcamera's

Deze categorie behoeft de minste introductie: ze staan samen met de vorige groep aan

Overzicht van de relatieve grootte van een aantal camera-sensoren (op schaal 2:1).

{ Voor de straatfotografen }

'Street photography' (straatfotografie) is de naam voor een steeds populairder wordend genre, dat ook perfect op reis beoefend kan worden. Hierbij gaan fotografen het straatleven in al zijn facetten vastleggen met een relatief kleine en onopvallende maar toch hoogwaardige camera met goede hoge-ISO-kwaliteiten. Deze camera's combineren een relatief grote (APS-C of groter) sensor met een vaste, niet verwisselbare lens van omgerekend 35 mm FFEQ* om het geheel onopvallend te houden. In de klassieke traditie van de fotografie was een 35 millimeter een all-round-reportagelens waarbij je als toeschouwer 'in het beeld' getrokken werd, alhoewel deze rol nu volgens velen overgenomen is door een 28 mm of zelfs een 24 mm lens.

*N.B. In dit boek zal ik de term FFEQ gebruiken als afkorting voor 'FullFrame Equivalent': de vergelijkbare brandpuntafstand van een bepaalde lens overeenkomstig wat gebruikelijk is voor een fullframe (24 x 36 mm) sensor. Zo heeft een 23 mm lens voor een camera met APS-C sensor ongeveer 35 mm FFEQ.

De Fujifilm X100s heeft een APS-C sensor en een lens die overeenstemt met 35 mm. Via een adapter kan deze verbreed worden naar 28 mm. De hybride optisch/elektronische zoeker maakt precieze beeldduitsneden mogelijk. De Sony RX-1 heeft zelfs een fullframe-sensor en eveneens een niet-verwisselbare 35 mm lens. Een optische of elektronische zoeker is optioneel. Beide camera's bieden topkwaliteit in een klein jasje maar uiteraard enkel voor die ene brandpuntafstand.

Veel straatfotografen gebruiken de techniek van zone-focusing: er wordt manueel gefocust op een vooraf bepaalde afstand. Een klein diafragma (hoog f-getal) zorgt ervoor dat een relatief grote zone voor en achter het scherpstelpunt nog acceptabel scherp zal zijn. Een relatief snelle sluitertijd moet ervoor zorgen dat bewegende onderwerpen scherp vastgelegd kunnen worden. Het gevolg van beide instellingen is vaak dat er met hoge ISO's (al dan niet via auto-ISO) gewerkt moet worden. De twee eerder genoemde camera's zijn dan ook niet toevallig toppers in de hoge ISO's. Het voordeel van zone-focusing is dat je geen tijd verliest met het focussen en zelfs *candid* kan fotograferen.

de top qua beeldkwaliteit. Omdat ze al zo lang bestaan, is er een uitgebreide waaier aan accessoires en kunnen deze camera's ook bogen op het grootste lensaanbod, gaande van super-breedhoek of *fish-eye* lens tot super-tele. Met extenders en voorzetringen kan het bereik zelfs nog in beide richtingen uitgebreid worden. Vaak zijn deze camera's ook de snelste: snelle autofocus, grote geheugenbuffer. Door de grootte van de sensoren (APS-C of fullframe) behoort ook de beeldkwaliteit en het dynamisch bereik tot de hoogste...

Al deze voordelen komen echter met een kost. Niet zozeer geldelijk (sommige mirrorless camera's kosten evenveel als een digitale spiegelreflex), maar vooral in termen van gewicht en grootte, zeker als je de lenzen mee in beschouwing neemt.

Welk type camera en lenzen je uiteindelijk meeneemt, zal afhangen van het soort reis dat je maakt. Er is geen unieke oplossing die voor alle situaties goed is. Voor een safari is er eigenlijk nog altijd geen alternatief voor een reflexcamera, vooral dan omwille van de langere lenzen die je daar nodig hebt. De Bridge-camera lijkt over zijn hoogtepunt heen te zijn. Op de meeste andere types van reizen zal je zowel met een reflex, een geavanceerde compact als een systeemcamera goede resultaten kunnen behalen. Welke camera je ook meeneemt, focus je op de voordelen die hij biedt en denk niet te veel na over de nadelen die je had kunnen vermijden door een andere camera mee te nemen: de beste camera is altijd degene die je bij je hebt, om het met de woorden van fotograaf Chase Jarvis te zeggen.

Fotografieren onder water

Breng je een groot deel van je reis op of onder water door, dan kan dit natuurlijk je materiaalkeuze beïnvloeden. Er bestaan onderwaterbehuizingen voor systeemcamera's en spiegelreflexen maar deze kunnen duurder uitvallen dan de camera zelf en zijn daarom enkel voor die-hards of professionals voorbehouden. Voor casual gebruik is het wellicht interessanter én goedkoper om een aparte, compacte waterdichte camera mee te nemen. Deze kan dan meteen dienstdoen als dagdagelijkse camera wanneer je eventjes niet je volledige fototas wil meeslepen.

Lenzen

De lens op zich wordt natuurlijk door je camerakeuze bepaald. Indien je voor een camera met verwisselbare lenzen kiest, zoals een reflex of CSC, dan is de belangrijkste keuze die je moet maken wélk bereik je denkt nodig te hebben en hoe je dat bereik gaat invullen:

23

Deze Nikon Coolpix AW110 kan tegen een stootje én met zijn waterbestendigheid van tien meter ook tegen een druppel of twee. Hij is inzetbaar in de vrieskou en beschikt over een zoomobjectief en een ingebouwde gps. Nogal wat fabrikanten hebben een vergelijkbaar toestel in hun gamma.

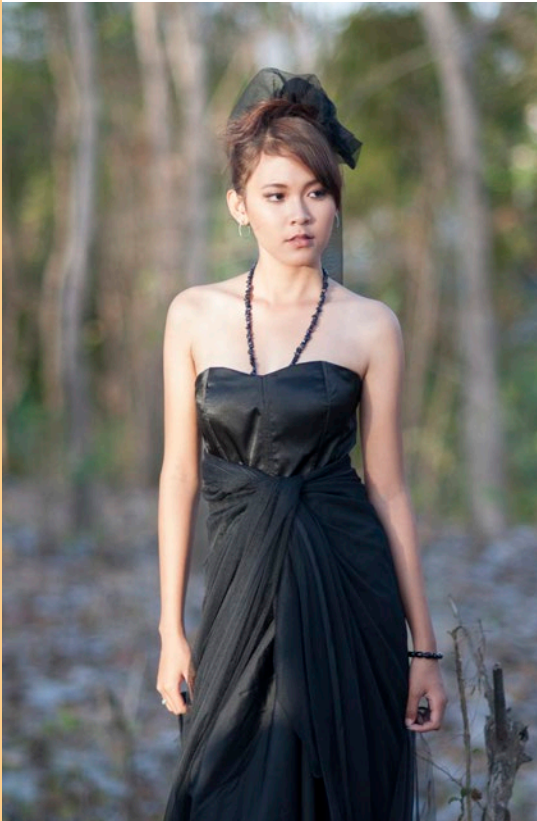

Voor echt actieve reizen kan het handig zijn dat je een tweede camera gewoon op de fiets, motor of je helm kan installeren. De GoPro-camera's kunnen ingesteld worden om op vaste intervallen een foto te maken (wat mooie time-lapse videos kan opleveren), kunnen video opnemen en er bestaat een relatief goedkope onderwaterbehuizing voor.

Bij een reis-zoom is de grootste lensopening op 85 mm meestal ongeveer $f/5.6$ (rechterfoto). Bij een lichtsterke 85 mm prime lens is dat $f/1.4$, of bij de meer betaalbare varianten 1.8 (linkerfoto). Dit betekent niet alleen dat voor eenzelfde sluitertijd je ISO veel lager kan zijn, maar ook dat je de achtergrond veel mooier onscherp kan krijgen.

Nikon D90 | 85.0 mm $f/1.8$ | 1/4000 sec. @ $f/1.8$ | ISO 800

Nikon D90 | 85.0 mm $f/1.8$ | 1/400 sec. @ $f/5.6$ | ISO 800

met één enkele superzoom, met meerdere zooms of met vaste brandpuntafstanden. Ook hier – je raadt het al – is het weer een kwestie van compromissen. Het bereik dat je nodig hebt, hangt overigens niet alleen af van de onderwerpen die je voor je lens denkt te krijgen, maar minstens evenveel van je stijl als fotograaf.

Grotere sensoren impliceren automatisch grotere, en dus zwaardere lenzen. Veel fotografen laten zich verleiden tot zogenaamde ‘reis-zooms’: dat zijn zoomlenzen die een bereik (in FFEQ) van 28 mm tot 300 mm of zelfs meer aankunnen. De voordelen lijken legio: minder lenswissels en dus minder kans op stof, nooit een moment verliezen want altijd de juiste brandpuntafstand mee enzovoort. Helaas hebben deze lenzen ook een aantal nadelen: ze zijn relatief groot en zwaar, hebben meer last van allerlei vertekeningen en hebben relatief kleine maximale openingen: hierdoor kan je minder de achtergrond onscherp maken bij een portret en moet je camera ook sneller in de hoge ISO’s klimmen.

Bovendien is 28 millimeter niet zo breed: tijdens een citytrip zal je al snel merken dat je

{ Zoom eens in op een prime! }

Indien je tot nu toe alleen maar een superzoom meenam op reis, probeer dan eens om één extra lens mee te nemen: ofwel een lichtsterke 50 mm of 85 mm FFEQ portretlens, ofwel een supergroothoek(zoom): je zal zien dat je een nieuw soort foto’s aan je reisreportoire kan toevoegen.

veel gebouwen ‘er niet op krijgt’. Een alternatief is een combinatie van lichtsterke zooms: meestal vind je deze in een combinatie van 16-35, 24-70 en 70-200 of 70-300. Naargelang het merk heb je de keuze uit versies met een constant maximaal diafragma van $f/2.8$, $f/4$ of met glijdende diafrag-

Zowel Nikon als Canon hebben lichtsterke zooms met een constante maximumopening van $f/2.8$ die een bereik omvatten van supergroothoek tot 200 mm tele. Deze lenzen zijn echter niet goedkoop en wegen samen ongeveer 3,5 kilogram.

Zooms met een constante lensopening van $f/4$ zijn compacter, lichter en iets prijsgunstiger. Hier getoond zijn de Nikon (Nikkor) 16-35 $f/4$ VR, 24-120 $f/4$ VR en de 70-200 $f/4$ VR. Totaalgewicht: 2,2 kilogram. Canon heeft een vergelijkbaar aanbod.

ma's (bv. een 70-300 $f/4 - f/5.6$). Uiteraard kan je in functie van je eigen voorkeuren gaan 'mixen en matchen'.

De beeldkwaliteit is optisch beter dan bij de all-in-one superzoom en de objectieven zijn ook lichtsterker, waardoor je minder snel naar hogere ISO's hoeft te grijpen en je creatiever kunt werken met achtergrondscherpte. Je moet echter vaker van lens veranderen en het geheel is ook zwaarder en omvangrijker.

Veel gebruikers van zoomlenzen benutten deze meestal op de uiterste instellingen en hoogstens nog op één of twee waarden tussenin. Sla er maar eens je eigen gebruikersstatistieken op na. Het meenemen van vaste brandpuntsafstanden (de zogenaamde 'prime lenzen') kan dan ook een optie zijn: deze lenzen zijn lichter en lichtsterker en optisch vaak zeer goed. Ze zijn ook compacter. Keerzijde is dat je opnieuw meer lenzen moet wisselen... tenzij je een tweede camerabody meeneemt.

Het hoeft natuurlijk geen of/of-verhaal te zijn. Zo liet ik tijdens een recente reis naar India doelbewust mijn Nikon 24-70 2.8 lens thuis, en nam ik in de plaats de volgende lenzen mee:

- 16-35 $f/4$
- 50 mm $f/1.4$
- 85 mm $f/1.8$

Nog lichter en prijsgunstiger zijn de zoomlenzen met variabele lensopening zoals deze Nikon 18-35 $f/3.5 - f/4.5$, Nikon 24-85 $f/3.5 - f/4.5$ en de 70-200 $f/4.5 - f/5.6$.

Met deze lenzen kan je minder creatief omgaan met achtergrondscherpte, maar hun lagere gewicht en prijs laten je toe om nog te investeren in bijvoorbeeld een lichtsterk 50 of 85 mm objectief met vaste brandpuntsafstand. Deze drie 'consumentenzooms' wegen samen 1,6 kilogram of amper 100 gram meer dan de 70-200 $f/2.8$.

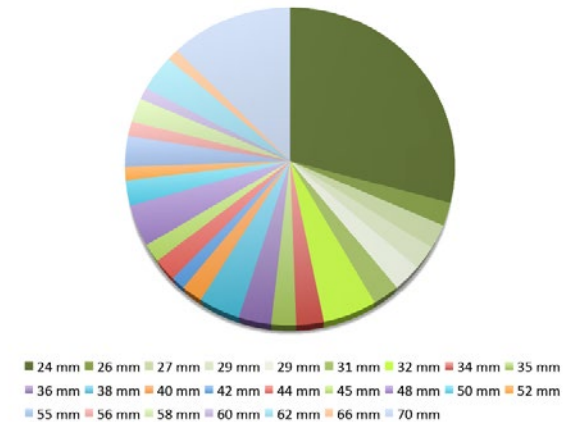

Deze drie lenzen wegen samen amper iets meer dan de 24-70, maar bieden mij veel meer creatieve mogelijkheden: ik kan breder gaan (voor architectuur, landschaps- en omgevingsportretten) en voor de echte klassieke, framevullende portretten is een 85 f1.8 beter geschikt dan een 24-70 op 70 mm. Dat ik wat meer lenzen moet wisselen, neem ik er graag bij. Ook de 70-200 f2.8 blijft meer en meer thuis en wordt indien nodig vervangen door een 70-200 f4.

Analyse van je lensgebruik – wat je bijvoorbeeld kan doen in het pakket Adobe Lightroom, waar we in het laatste deel van dit boek nog uitgebreid op terugkomen – kan je helpen om de samenstelling van je cameratas te optimaliseren: gedurende een bepaalde reis had ik een 24-70 en een 70-300 mee. Hier wordt de analyse van de 24-70 getoond: in meer dan de helft van de gevallen gebruikte ik deze tussen 24 en 35 mm. In ongeveer 24% van de gevallen tussen 40 en 59 mm en in ongeveer 16% van de gevallen tussen 60 en 70 mm. Een vergelijkbare analyse van mijn 70-300 leerde mij dat ik deze in bijna twee derde van de gevallen tussen 70 en 100 mm gebruikte. Mijn nieuwe combinatie van een 16-35, een 50 mm en een 85 mm is niet alleen lichter, maar biedt ook meer creatieve mogelijkheden aan breedhoekzijde! Als je tot nu toe een superzoom gebruikt op reis, dan

Als je enkel vaste brandpuntsafstanden wil meenemen, kan het helpen om eens te kijken in je bestaande foto's. Een blik op mijn Lightroom-catalogus leerde me heel wat.

kan deze oefening je inzicht geven in welke lenscombinaties misschien beter voor jou zijn.

Cameratassen, -rugzakken en -trolleys

Wat schoenen voor vrouwen zijn, zijn cameratassen voor de mannelijke fotograaf: het lijkt haast of er een tas is voor elke gelegenheid: chique of net onopvallend. Stoer of speels. Handtas of rugzak. Net zoals de ideale camera, bestaat ook de ideale tas niet. Daarom geven we je liever een aantal criteria waar je op kan letten bij de aankoop:

- Valt de tas op als cameratas of ziet ze er eerder onopvallend uit? Dit laatste kan

In 2009 heb ik één jaar per fiets de wereld rondgereisd. Ik had bij het vertrek twee flitsers mee, een fullframe Nikon D700 reflex-camera met 14-24 f/2.8, 24-70 f/2.8 en een 70-300 telelens. En ook nog een statief. En een laptop. Ik sleepte in totaal meer dan twaalf kilo materiaal achter me aan. Helaas is het meer dan eens gebeurd dat ik 's avonds de camera op het hotel liet, omdat ik te moe was om 'm nog te dragen. Halverwege de reis ben ik overgeschakeld naar een Nikon D90 met aangepaste, lichtere lenzen. De theoretische beeldkwaliteit lag iets lager, maar dat werd ruim gecompenseerd door het feit dat ik meer en betere foto's maakte! Op een nog recentere fietsreis door Georgië en Armenië nam ik enkel een compacte systeemcamera (FujiFilm X-Pro 1) mee en drie prime lenzen. Waar ik vroeger maar één lens in mijn stuurtaas kreeg, en voor een lenswissel meteen in de achtertas moest duiken, krijg ik nu alle lenzen in de stuurtaas.

belangrijk zijn als je naar gebieden gaat met meer kans op diefstal.

- Is de draagriem voldoende gewatteerd en biedt ze voldoende draagcomfort?
- Is de tas waterdicht of heeft ze minstens een regencover?
- Is er plaats voor je laptop of iPad?
- Kan je een statief bevestigen?
- Is de tas modulair, kan je ze laten inkrimpen of uitbreiden naargelang hoeveel materiaal je die bepaalde dag wil meenemen?
- Specifiek voor rugzakken: is er nog plaats voor andere zaken zoals zonnebril, windjack...

Wie heel veel materiaal meeneemt, zal naast de rugzak of fototas misschien ook een fototrolley met rolwielletjes willen meenemen: de trolley dient dan eerder als opslagplaats tijdens de (vlieg)reis en om je fotomateriaal

veilig tussen verschillende fotolocaties te vervoeren. Sommige trolleys kunnen geconverteerd worden tot een (nood)rugzak.

Statieven

Voor bepaalde toepassingen die verder in dit boek aan bod komen, is een statief op zijn minst handig en soms onontbeerlijk. Na een paar foute aankopen (te zwaar, te onstabiel...) heb ik door de zure prijsappel gebeten en me een Gitzo (www.gitzo.com) Traveller aangeschaft: dit is een echt reisstatief dat dankzij het gebruik van carbon extreem licht (1 kg zonder balhoofd) is en toch tot anderhalve meter hoog gaat. Bovendien is het stabiel en kan het compact worden opgevouwen en weggeborgen. Ik heb de poten voorzien van verwarmings-isoleerschium uit de doehet-zelfzaak: dat beschermt het statief, maar doet de poten ook minder koud aanvoelen.

De Messenger-serie van Lowepro (www.lowepro.com) ziet er niet uit als een cameratas, maar als een onopvallende, beetje retro aandoende schouderetas. Daardoor past ze mooi bij systeemcamera's in retrostijl zoals de OM-D of PEN-reeks van Olympus of de FujiFilm X-reeks. De afwezigheid van zichtbare logo's moet ook dieven op andere gedachten brengen.

Deze tas van Think Tank bestaat in drie formaten, waarvan de Speedracer de grootste is. Ze kan als schouderetas gedragen worden, maar wanneer je langer moet stappen, helpt de brede, gewatteerde heupgordel een deel van het gewicht te dragen. Bovendien kan je er extra, modulaire lensbuidels aan bevestigen volgens noodzaak. Alleen jammer dat je er in geen tijd als Robocop gaat uitzien! (www.thinktankphoto.com).

Heb je echt veel materiaal mee, dan kan je niet zonder een fotorugzak. Af en toe verrassen fabrikanten met originele concepten, zoals deze Rotation 360 van MindShift Gear (www.mindshiftgear.com). Doordat je een deel naar voren kan schuiven terwijl je de rugzak aanhoudt, moet je deze niet steeds losgespen en op de grond zetten om van lens te wisselen.

Wanneer ik met de fiets op reis ga, gebruik ik waterdichte Ortlieb-fietsassen. In de stuurtas zit een gewatteerde camera-inzet waar een systeemcamera met drie lenzen in kan. Aan een van de tassen hangt een, eveneens waterdicht, afneembaar kangoeroetasje dat mijn onafscheidelijke flitser en flitsparaplu herbergt. Het statief reist ofwel in de tas, ofwel achter op de pakjesdrager. De Duitse firma Koenig (www.koenig-photobags.de) maakt, speciaal voor fietsende reisfotografen, aangepaste versies van Ortlieb-tassen met op maat gemaakte schuimpolstering binnenin, waarmee je tot een 300 mm f/2.8 probleemloos kan vervoeren.

Tijdens het fotograferen wil je je camera zo dicht mogelijk bij de hand hebben. Een dagje spiegelreflex met de standaard camerariem kan echter behoorlijk belastend zijn voor de nekspieren. Meer en meer fotografen stappen daarom over naar een schouderdraagriem zoals deze R-Strap van BlackRapid (www.blackrapid.com).

Een goed statief is niet goedkoop maar is, in tegenstelling tot je nog veel duurdere camera, virtueel onverslijtbaar.

Een interessante optie voor flitsende reis-fotografen is het Brian statief van het Britse Three Legged Thing (www.3leggedthing.com). Dit carbonstatief heeft een uitschuifbare centrale kolom zodat het behalve als een gewoon statief ook als een twee meter hoge lichtstandaard gebruikt kan worden.

Zelfs indien je geen echt statief wil meenemen, kan het handig zijn om toch iets mee te

Een goed, licht statief is goud waard: het kan ook dienst doen als lichtstandaard voor een flitser, of zoals hier gewoon als kaarshouder in dit Javaans guesthouse zonder elektriciteit of stromend water.

hebben waar je je camera mee kan stabiliseren. Er bestaan zogenaamde 'tafelstatieven', maar een veel flexibeler accessoire is de Gorillapod van Joby (www.joby.com): de poten van dit statiefje kan je namelijk in alle richtingen draaien, waardoor je het niet alleen ergens op kan zetten, maar ook aan de gekste plaatsen kan ophangen (boomtakken, tafelpoten...). Met een optionele adapter kan je er zelfs een flitser op bevestigen. Er bestaat een versie die geschikt is voor DSLRs en een versie voor kleinere camera's.

Wanneer een statief niet toegelaten is, kan je je camera ondersteunen door tegen een muur of paal te leunen. Een vuistregel in de fotografie zegt dat je sluitertijd minstens één gedeeld door de brandpuntsafstand van de lens moet zijn om onscherpte door eigen beweging te voorkomen. Fotografeer je met een 200 mm lens, dan zou je minstens $1/200^{\circ}$ seconde moeten hanteren. Pas je ISO en je diafragma desnoods aan. Met de huidige lenzen met beeldstabilisatie kan je vaak twee tot vier stops winnen. Met een 200 millimeter kan je dan zelfs nog op $1/5^{\circ}$ of $1/25^{\circ}$ seconde scherpe foto's maken... op voorwaarde dat je onderwerp zelf niet beweegt, natuurlijk! Het kan ook helpen om je camera op continustand te zetten en een reeks foto's te maken. Je zal merken dat de foto's in het midden van de reeks beduidend scherper zijn. Dat komt omdat je de camera vaak onbewust een fractie van een millimeter beweegt wanneer je de ontspanknop indrukt. Vooral de eerste foto heeft daar last van.

Filters

Bij nieuwe lenzen worden vaak zogenaamde UV-beschermingsfilters verkocht. Puur fotografisch gezien hebben deze filters niet zoveel nut. Integendeel, filters van slechte kwaliteit

Fujifilm X-E1 | XF18-55mm F2.8-4 R LM OIS | 20.5 mm | 1/125 sec. @ f/8 | ISO 200 | Off Camera Flash

Met de Gorillapod kan je ook losse flitsers bevestigen.

kunnen de beeldkwaliteit van je dure lens net verlagen. Ik gebruik deze zelf zelden, en reken op de zonnekap en lensdop om mijn lens te beschermen.

De volgende filters kunnen wel creatief van pas komen voor reisfotografen:

- Verloopfilter: hiermee kan je de belichting van lucht en voorgrond beter op elkaar afstemmen. Een goede set bestaat uit een harde en een zachte *grad* van 1, 2 en 3 stops. Zelf gebruik ik de verloopfilters van het Britse Hitech (www.formatt.co.uk). Hitech heeft ook een set verloopfilters voor compacte systeemcamera's. Indien het histogram van je foto het toelaat, kan je ook digitaal een verloopfilter toevoegen. Voor meer info daarover, zie pagina 105.
- Polarisatiefilter: hiermee kan je reflecties (bv. bergen in meren) versterken of net verminderen. Een meestal gewenst neveneffect is dat luchten er blauwer door worden. Gebruik je vaak groothoeklenzen, dan is een dun of zogenaamd 'slimline'

polarisatiefilter aangewezen: dat veroorzaakt minder vignettering in de hoeken. Aangezien een polarisatiefilter een paar stops licht kost, kan het in geval van nood als licht grijsfilter gebruikt worden, maar voor het serieuze werk moet je toch uitkijken naar een...

- (Variabel) grijsfilter. Een grijsfilter heeft tot doel om licht te blokkeren en tragere sluitertijden mogelijk te maken. Het meest gekende voorbeeld hiervan zijn watervallen en rivieren die als een *flow* weergegeven worden. Ook voor *panning*-opnames (zie pagina 88) kan het van pas komen. Voor reisfotografen zijn de variabele grijsfilters handig: die gaan van 2 tot 7 à 8 stops. Voor extreem gebruik is er de Big

Een variabel grijsfilter, zoals deze Fader Mk II of de professionelere Fader ND Digi Pro van LightCraftWorkshop, laat je tot acht stops licht tegenhouden. Een sluitertijd van $1/250^{\circ}$ seconde kan zo verlengd worden naar 1 seconde.

De Lastolite Trifold is een lichte en compacte paraplu die je toelaat om je harde flitser om te toveren tot een zachte lichtbron. De Rogue Flashbender is een ingenieuze lichtvormer die je zowel op als los van je camera kan gebruiken. Met het optionele diffusiedoek maak je er een kleine softbox van.

Stopper van Lee: deze houdt maar liefst 10 stops licht tegen: een sluitertijd van $1/250^{\circ}$ seconde wordt zo verlengd naar 4 seconden! Focussen wordt in vele gevallen onmogelijk zodat je beter eerst focust, vervolgens de camera op manueel zet en dan pas het filter bevestigt. Een statief heb je uiteraard ook nodig. Een grijsfilter kan ook handig zijn om bij heel fel zonlicht toch open diafragma's (bv. $f/1.4$) te kunnen gebruiken. Zo'n diafragma's impliceren overdag namelijk heel snelle sluitertijden die hoger kunnen liggen dan de snelste sluitertijd van je camera (meestal $1/4000^{\circ}$ of $1/8000^{\circ}$ seconde). Ten slotte kan een grijsfilter ook bij flitsfotografie van pas komen om de sluitertijd van je camera onder de synchrotijd te krijgen.

- Infraroodfilter: dit zeer specialistische filter wordt vooral door landschapsfotografen met een passie voor infrarood-zwart-witfotografie gebruikt.

Voor de cirkelvormige filters hierboven geldt het volgende: indien je lenzen verschillende diameters hebben, kies je het best het filter voor de grootste lens. Via een goedkope step-up-ring of adapter kan je dat filter dan ook gebruiken op lenzen met kleinere filterdiameters.